

УДК 343.2

Огерук Ігор Степанович,
кандидат юридичних наук, доцент
завідувач кафедри кримінального права і процесу
ПВНЗ Університету Короля Данила

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

У статті зроблено спробу порівняти підходи до визначення переліку кримінально караних діянь, які визнаються корупційними, за законодавством України та Республіки Молдова. Визначено, що в українського і молдавського законодавства про кримінальну відповідальність є багато спільних рис у визначенні кримінально караних діянь корупційними, що пов'язано з інтеграцією обох держав у європейську та світову спільноту і використанням одних і тих самих міжнародно-правових актів у сфері протидії корупції. Проаналізовано розбіжності, які виникли внаслідок особливостей розвитку національних законодавств про кримінальну відповідальність та особливостей підходів до визначення на законодавчому рівні корупції як явища.

Ключові слова: порівняльна характеристика, корупція, корупційні злочини, зловживання службовим становищем, неправомірна вигода.

Постановка проблеми. Протидія корупції є пріоритетною для будь-якої країни, адже наслідки корупційних діянь негативно позначаються на економічному розвитку держави, сприяють соціальному розшаруванню населення, викликають недовіру до влади, що може призвести до серйозних соціальних потрясінь. У світовому Індексі сприйняття корупції (CPI) за 2017 рік Україна отримала 30 балів зі 100 можливих. Це на 1 бал більше, ніж 2016 року, але недостатньо для країни, влада якої назвала боротьбу з корупцією головним пріоритетом. У всесвітньому рейтингу CPI за минулий рік Україна посідає 13 місце серед 180 країн із вищезазначеним показником у 30 балів [2]. Очевидно, що вирішення проблеми корупції неможливе без комплексного підходу, який включає в себе і притягнення до відповідальності осіб, що вчинили кримінально карані корупційні діяння. Врахування міжнародного досвіду в даній сфері відкриває нові можливості у протидії зазначеному негативному явищу. Таким чином, незважаючи на загальний підвищений інтерес до корупції як до явища в цілому та до проблемних питань її протидії зокрема, розробка вказаної проблематики залишається досить актуальною та затребуваною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти протидії корупції неодноразово була предметом дослідження таких вчених як М. І. Хавронюка, Г. Л. Шведової, М. І. Мельника, В. О. Навроцького, Є. В. Невмержицького та ін.

Постановка завдання. Метою дослідження є порівняння підходів до визначення переліку кримінально караних діянь, які визнаються корупційними, за законодавством України та Республіки Молдова.

Виклад основного матеріалу дослідження. Законодавство більшості країн тим чи іншим чином регламентує перелік злочинів корупційної спрямованості. В Україні та Республіці Молдова переліки корупційних злочинних діянь в дечому подібні, а в дечому відмінні. Насамперед це пов'язано із різними підходами до визначення на законодавчому рівні поняття «корупція», адже діяння, що визнається корупційним та передбачене відповідною статтею кримінального кодексу, повинно певним чином співвідноситися із законодавчо закріпленим поняттям зазначеного явища.

В кримінальному законодавстві України перелік корупційних злочинів вказано у примітці до ст. 45 Кримінального кодексу України. Відповідно до нього, корупційними злочинами вважаються злочини, передбачені статтями 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410, у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, а також злочини, передбачені статтями 210, 354, 364, 364¹, 365², 368-369² Кримінального кодексу України [3, ст. 45]. Проаналізувавши склади

вказаних злочинів, можна зробити висновок, що корупційними, згідно кримінального законодавства України, визнаються злочини, які вчиняються шляхом зловживання службовим становищем та пов'язані із привласненням, розтратою, вимаганням або заволодінням:

- чужим майном;
  - вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами чи радіоактивними матеріалами;
  - наркотичними засобами, психотропними речовинами або їх аналогами та обладнанням, призначеним для їх виготовлення;
  - документами, штампами, печатками.
- Крім цього, корупційними також визнаються ряд злочинів, пов'язані із:
- зловживанням владою, повноваженнями або службовим становищем;
  - прийняттям пропозиції, обіцянки або одержанням неправомірної вигоди для себе чи третіх осіб;
  - підкупом;
  - незаконним збагаченням;
  - зловживанням впливом;
  - нецільовим використанням бюджетних коштів, здійсненням видатків бюджету чи наданням кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням.

Фактично, українське законодавство про кримінальну відповідальність вирізняє 11 складів безумовно корупційних злочинів та 8 складів умовно корупційних злочинів, які відносяться до корупційних лише за умови вчинення їх шляхом зловживання службовим становищем [7, с. 393].

Поняття «корупція» в українському законодавстві розтлумачено у Законі України «Про запобігання корупції». Стаття 1 вказаного Закону зазначає, що корупцією в Україні визнається використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 вказаного Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 вказаного Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [6, ст.1].

Слід зазначити, що таке детальне визначення корупції як певного явища, з одного боку досить чітко визначає діяння, які можуть бути визнані корупційними, а з іншого, зводить перелік таких діянь, виключаючи з них ті, котрі, з огляду на логічну побудову, суспільну думку тощо, мають дотичне відношення до корупційних, однак такими, згідно наданого законодавством визначення корупції, корупційними не визнаються. Наприклад, стаття 366¹ КК України «Декларування недостовірної інформації», хоча й передбачає відповідальність за порушення окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», про що прямо зазначається у диспозиції статті, тим не менше згідно переліку, наданого у примітці до ст. 45 КК України, корупційним злочином не вважається [3].

В Республіці Молдова перелік корупційних діянь зазначений у статтях 44, 45 та 46 Закону Республіки Молдова «Про непідкупність». Вони поділені на три групи: акти корупції (ст. 44), акти, суміжні з актами корупції (ст. 45) та корупційні діяння (ст. 46). В свою чергу, дані групи поділяються на злочини і правопорушення (ст.ст. 44, 45) та правопорушення і дисциплінарні порушення (ст. 46). Таким чином, законодавство Республіки Молдова окремо виділяє перелік безумовно корупційних злочинів (ч. 2 ст. 44) та перелік злочинів, суміжних з корупційними (ч. 2 ст. 45) [4].

Слід зазначити, що в українському законодавстві, а саме в Законі України «Про запобігання корупції» надається визначення правопорушення, пов'язаного з корупцією, згідно якого – це діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені зазначеним Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 вказаного Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову

відповідальність [6, ст. 1]. Однак, переліку таких правопорушень в частині, що стосується кримінально караних діянь, не надається, в чому і полягає різниця між законодавством України та Республіки Молдова.

До корупційних злочинів, згідно ст. 44 Закону Республіки Молдова «Про непідкупність», відносяться такі діяння:

- активне корумпування;
- дача хабара;
- підкуп виборців;
- пасивне корумпування;
- отримання хабара;
- отримання незаконної винагороди за виконання робіт, пов'язаних з обслуговуванням населення;
- отримання вигоди з впливу;
- маніпулювання спортивним заходом;
- влаштування парі;
- незаконне фінансування політичних партій або виборчих кампаній, порушення порядку управління фінансовими засобами політичних партій або виборчих фондів;
- привласнення публічного майна;
- привласнення коштів із зовнішніх фондів;
- використання не за призначенням коштів внутрішніх позик або зовнішніх фондів [4, ст. 44, ч. 2].

До злочинів, суміжних із корупційними, згідно ст. 45 Закону Республіки Молдова «Про непідкупність», відносяться такі діяння:

- виконання службових обов'язків в публічному та приватному секторі в умовах конфлікту інтересів;
- зловживання владою або службовим становищем у публічному та приватному секторі;
- перевищення влади або службових повноважень;
- службова халатність;
- фальсифікація результатів голосування;
- шахрайське отримання коштів із зовнішніх фондів;
- службове підроблення;
- підроблення бухгалтерських документів;
- приховування майна і особистих інтересів декларантами публічного та приватного секторів;
- незаконне збагачення;
- порушення режиму конфіденційності відомостей, що містяться в деклараціях про майно і особисті інтереси;
- порушення правил кредитування, політик з видачі позичок або правил надання страхового відшкодування чи допомоги;
- збиткове або шахрайське керівництво банком;
- перешкоджання банківського нагляду [4, ст. 45, ч. 2].

Як бачимо, перелік корупційних та суміжних із корупційними злочинів в законодавстві Республіки Молдова є значно ширшим у порівнянні із аналогічним переліком, наданим у законодавстві України. Щоб зрозуміти дану відмінність, слід проаналізувати визначення корупції, яке надається законодавством Республіки Молдова.

Поняття корупції в законодавстві Республіки Молдова надано у Законі Республіки Молдова «Про непідкупність». Стаття 3 зазначеного Закону визначає корупцію як незаконне використання посади в приватних інтересах. Також зазначається, що таке використання посади може здійснюватися в рамках державних або приватних суб'єктів, безпосередньо власником цієї посади або побічно посередниками, а приватний інтерес може бути на користь власника посади або на користь інших осіб [4, ст. 3]. На відміну від поняття корупції, яке надається українським законодавством, де чітко та детально описані діяння, що визнаються корупційними, вказане поняття не містить конкретних діянь, а тільки надає їх ознаку, що полягає у незаконності

використання посади у власних інтересах чи інтересах інших осіб. Таке широке трактування корупції фактично дозволяє віднести до корупційних будь-які протиправні діяння, пов'язані із незаконним використанням суб'єктом злочину посади на свою користь чи користь інших осіб, що і підтверджується вище зазначеним переліком корупційних та суміжних із корупційними злочинів.

Аналізуючи склади злочинів, що визнаються корупційними згідно законодавства України та Республіки Молдова, слід зазначити, що у них є багато спільних рис. Зважаючи на те, що Республіка Молдова, як і Україна, активно інтегрується у європейську та світову спільноту, підходи до кримінально-правової кваліфікації злочинних діянь у вказаній сфері є подібними, оскільки ґрунтуються на одних і тих самих міжнародно-правових актах у сфері протидії корупції. Зокрема, як Україна, так і Республіка Молдова підтримали та ратифікували Цивільну конвенцію про боротьбу з корупцією (1999 р.), Кримінальну конвенцію про боротьбу з корупцією (1999р.), Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (2003 р.) та Конвенцію ООН проти корупції (2003 р.) [1].

Спільність рис полягає у наступному:

1. Як законодавством Республіки Молдова, так законодавством України корупційними вважаються діяння, пов'язані із привласненням майна шляхом зловживання службовим становищем. Прикладом можуть слугувати ст.ст. 191, 262, 308, 312, 313, 320, 357, 410 КК України та ст.ст. 191, 217³, 217⁴, 332², 360 КК Республіки Молдова.

2. Подібні підходи і до визнання корупційними діянь, пов'язаних із хабарництвом. Слід зауважити, що кримінальне законодавство обох країн окремо виділяє та визнає корупційними як діяння, спрямовані на отримання неправомірної вигоди, так і діяння, спрямовані на підкуп відповідної особи. Прикладом першої групи можуть слугувати ч. 3-4 ст. 354, ст. 368, ч. 3-4 ст. 368³, ч. 3-4 ст. 368⁴ КК України та ст.ст. 256, 324, 333 КК Республіки Молдова. До другої групи можна віднести ч. 1-2 ст. 354, ч. 1-2 ст. 368³, ч. 1-2 ст. 368⁴, ст. 369 КК України та ст.ст. 324, 334 КК республіки Молдова.

3. Також корупційними за законодавствами України та Республіки Молдова визнаються діяння, пов'язані із зловживанням впливом, кримінальна відповідальність за які передбачена ст. 369² КК України та ст. 326 КК Республіки Молдова.

4. Корупційними згідно законодавства обох країн визнаються діяння, пов'язані із нецільовим використанням бюджетних коштів, кримінальна відповідальність за які передбачено ст. 210 КК України та ст. 240 КК Республіки Молдова.

Певною подібністю у підходах до протидії корупції кримінально-правовими заходами є віднесення до зазначеної сфери злочинних діянь, пов'язаних із зловживанням владою, службовим становищем або повноваженнями (ст.ст. 364, 364¹, 365² КК України та ст.ст. 327, 335 КК Республіка Молдова), а також із незаконним збагаченням (ст. 368² КК України та ст. 330² КК Республіки Молдова). Однак, якщо в українському законодавстві вони визнаються корупційними [3, ст. 45], то згідно законодавства Республіки Молдова такі злочини визнаються суміжними з корупційними [4, ст. 45, ч. 2].

Незважаючи на подібність підходів до визнання кримінально-караних діянь корупційними, в законодавствах України та Республіки Молдова, які діють у зазначеній сфері, є серйозні відмінності, пов'язані, насамперед, у особливостях розвитку національних законодавств про кримінальну відповідальність та особливостях підходів до визначення на законодавчому рівні корупції як явища.

По перше, як вказувалося вище, внаслідок різного законодавчо закріпленого трактування поняття «корупція» перелік кримінально-караних діянь, що визнаються корупційними згідно законодавства Республіки Молдова, є значно ширшим, ніж аналогічний перелік, передбачений законодавством України. Зокрема, законодавство Республіки Молдова визнає корупційними кримінально-карани діяння, пов'язані з підкупом виборців (ст. 181¹ КК Республіки Молдова), протиправним впливом на результати спортивних змагань (ст. 242¹ КК Республіки Молдова), влаштуванням парі (ст. 242² КК Республіки Молдова), незаконним фінансуванням політичних партій або виборчих кампаній, порушенням порядку управління фінансовими засобами

політичних партій або виборчих фондів (ст. 181² КК Республіки Молдова). Подібні кримінально-карані діяння в українському законодавстві корупційними не визнаються.

По друге, законодавство Республіки Молдова, як вже раніше зазначалося, поділяє кримінально-карані діяння на корупційні і суміжні з корупційними, чітко визначаючи перелік як перших, так і других. Перелік кримінально-караних діянь, які визнаються законодавством Республіки Молдова суміжними з корупційними, є ще ширшим за перелік корупційних кримінально-караних діянь. В ньому зазначаються як злочинні діяння, які згідно українського законодавства визнаються корупційними (злочини, пов'язані із зловживанням владою, службовим становищем або повноваженнями), так і широкий спектр інших злочинних дій. В українському законодавстві тільки надано визначення правопорушення, пов'язаного з корупцією, а переліку таких діянь не надається.

По третє, в кримінальному законодавстві Республіки Молдова використовується поняття «хабар», яке в українському кримінальному законодавстві змінено на поняття «неправомірна вигода» на підставі Закону України від 18 квітня 2013 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією» [5].

Таким чином, аналізуючи кримінальне законодавство України та Республіки Молдова у сфері протидії корупції, слід зазначити, що підходи до кримінально-правової кваліфікації злочинних діянь у вказаній сфері є подібними. Це пов'язано з тим, що як Україна, так і Республіка Молдова активно інтегруються у європейську та світову спільноту і вказані підходи ґрунтуються на одних і тих самих міжнародно-правових актах у сфері протидії корупції. Однак, зважаючи на особливості розвитку національних законодавств про кримінальну відповідальність та особливості підходів до визначення на законодавчому рівні корупції як явища, є і серйозні відмінності. Дані відмінності полягають у більш широкому переліку кримінально-караних діянь, що визнаються корупційними згідно законодавства Республіки Молдова, а також тому, що молдавське законодавство окремо виділяє корупційні злочини і злочини, суміжні з корупційними, та надає вичерпний перелік як перших, так і других, чого немає в українському законодавстві.

Список використаних джерел

1. Договори, що діють між Україною та Республікою Молдова [Електронний ресурс] / Міністерство юстиції України: Напрями діяльності: Міжнародно-правове співробітництво у цивільних та кримінальних справах: Перелік двосторонніх та багатосторонніх міжнародних договорів у сфері правової допомоги та правового співробітництва у цивільних та кримінальних справах (по країнах): Молдова. – Режим доступу до сторінки : <https://minjust.gov.ua/m/moldova>.
2. Індекс корупції CPI-2017: Transparency International Україна : [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сторінки: <http://ti-ukraine.org/research/indeks-korupsiyi-cpi-2017>.
3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. [Електронний ресурс] : станом на 5 січня 2017 р. / Верховна Рада України. – Режим доступу до сторінки : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
4. О неподкупности: Закон Республики Молдова от 25 мая 2017 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сторінки : <http://lex.justice.md/ru/370852%20/>.
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо приведення національного законодавства у відповідність із стандартами Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією: Закон України від 18 квітня 2013 р. [Електронний ресурс] : станом на 26 квітня 2015 р. / Верховна Рада України. – Режим доступу до сторінки : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/221-18>.
6. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. [Електронний ресурс] : станом на 03 серпня 2018 р. / Верховна Рада України. – Режим доступу до сторінки : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/paran6#n6>.
7. Тютюгін В. І. Поняття та ознаки корупційних злочинів / В. І. Тютюгін, К. С. Косінова // Вісник Асоціації кримінального права України, 2015. – № 1(4). – С. 388-396.

Огерук И. С. Сравнительный анализ уголовного законодательства Украины и Республики Молдова в сфере противодействия коррупции

В статье сделана попытка сравнить подходы к определению перечня уголовно наказуемых деяний, признаваемых коррупционными, по законодательству Украины и Республики Молдова. Определено, что в украинском и молдавском законодательстве об уголовной ответственности есть много общих черт в определении уголовно наказуемых деяний коррупционными, что связано с интеграцией двух государств в европейское и мировое сообщество, а также использованием одних и тех же международно-правовых актов в сфере противодействия коррупции. Проанализированы разногласия, которые возникли в результате особенностей развития национальных законодательств об уголовной ответственности и особенностей подходов к определению на законодательном уровне коррупции как явления.

Ключевые слова: *сравнительная характеристика, коррупция, коррупционные преступления, злоупотребление служебным положением, неправомерная выгода.*

Ogeruk I. S. Comparative analysis of the criminal legislation of Ukraine and the Republic of Moldova in the field of combating corruption

The article attempts to compare approaches to determining the list of criminal acts recognized as corruption, according to the legislation of Ukraine and the Republic of Moldova. It is determined that the Ukrainian and Moldovan legislation on criminal liability has many common features in the definition of criminal acts of corruption, which is associated with the integration of the two states into the European and world community, as well as the use of the same international legal acts in the field of combating corruption. Analyzed the differences that have arisen as a result of the peculiarities of the development of national legislation on criminal responsibility and the characteristics of approaches to the definition of corruption as a phenomenon at the legislative level.

Key words: *comparative characteristics, corruption, corruption crimes, malpractice, undue advantage.*

Надійшла до редакції 30 травня 2018 р.

